

ВПЛИВ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ НА ГЛОБАЛЬНІ ЛАНЦЮГИ ПОСТАЧАННЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті досліджено вплив геополітичних конфліктів на функціонування глобальних логістичних ланцюгів постачання. Розкрито ключові ризики, що виникають через політичну нестабільність, санкції, тарифні бар'єри, військові дії та інші зовнішні чинники. Особливу увагу приділено аналізу наслідків російсько-української війни для міжнародної логістики та торгівлі. Розглянуто зміни в транспортних маршрутах, збільшення витрат на перевезення, зниження обсягів експорту, а також нові можливості для України як логістичного хабу. Матеріал підкреслює важливість адаптації логістичних систем до нових реалій та потребу в інвестиціях у розвиток інфраструктури.

Ключові слова: Глобальні ланцюги постачання, геополітичні конфлікти, логістика, транспортні маршрути, міжнародна торгівля, війна, санкції, торговельні бар'єри.

Abstract

The article explores the impact of geopolitical conflicts on the functioning of global supply chains. It highlights the key risks arising from political instability, sanctions, trade barriers, military actions, and other external factors. Special attention is given to the consequences of the Russia-Ukraine war for international logistics and trade. The study examines changes in transport routes, increased shipping costs, decreased export volumes, as well as new opportunities for Ukraine as a logistics hub. The article emphasizes the importance of adapting logistics systems to new realities and the need for investment in infrastructure development.

Keywords: Global supply chains, geopolitical conflicts, logistics, transport routes, international trade, war, sanctions, trade barriers.

Вступ

У сучасному глобалізованому світі логістичні ланцюги постачання є основою функціонування міжнародної економіки. Їх ефективність та стабільність визначаються здатністю швидко та безперервно переміщати товари, сировину, інформацію та фінансові потоки між країнами. Проте останні роки засвідчили, наскільки ці системи є вразливими до зовнішніх чинників, зокрема геополітичних конфліктів. Війни, санкції, політичні кризи та обмеження пересування товарів значно ускладнюють логістичні процеси. Метою цієї роботи є аналіз впливу геополітичної нестабільності на глобальні ланцюги постачання із фокусом на приклад російсько-української війни, що стала каталізатором масштабних змін у світовій торгівлі та логістиці.

Результати дослідження

Глобальні логістичні ланцюги постачання – це широка мережа підприємств, організацій та процесів, що забезпечують переміщення сировини, фінансів, інформації, комплектуючих та готової продукції між різними точками, регіонами та країнами. Ланцюги складаються з багатьох етапів: видобуток, виробництво, обробка, складування, транспортування, розподіл, зберігання та доставка – збій одного з цих етапів може призвести до порушення роботи всього логістичного ланцюга.

Глобальні ланцюги постачання стали важливими завдяки глобалізації, яка дозволяє компаніям знижувати витрати, залучаючи робочу силу або ресурси з різних частин світу. Однак вони вразливі до різних ризиків, таких як політична нестабільність, конфлікти різного роду, зміна законодавства, логістичні труднощі та природні катастрофи.

Геополітичні конфлікти наносять велику шкоду світовим логістичним ланцюгам постачання. Ключові аспекти цих ризиків: порушення логістичних маршрутів, залежність від ключових постачальників, енергетичні ризики, підвищення витрат на виробництво та логістику, ризики залежності від монопольних постачальників, порушення ланцюгів постачання через санкції, технологічна вразливість.

Військові конфлікти є однією з найбільших загроз для стабільності та ефективності глобальних ланцюгів постачання, оскільки вони викликають суттєві порушення в транспортуванні, виробництві та доступності ресурсів. Розриви в постачанні можуть мати тривалі наслідки для економіки як окремих країн, так і всього світу, ускладнюючи економічний розвиток та підвищуючи загальні витрати на виробництво і доставку товарів.

Тарифи, торговельні бар'єри та санкції країн можуть призводити до збоїв у торгівлі та збільшення витрат на логістику, ускладнюючи міжнародні поставки. Введення митних тарифів підвищуватиме вартість торгівлі, змушуючи шукати альтернативні шляхи доставки. Санкції можуть обмежити міжнародну торгівлю та пересування товарів, що впливатиме на розподіл виробництва та доставки. Ці обмеження можуть змінити торговельні потоки та збільшити конкуренцію між постачальниками, а також підвищити витрати на логістичні послуги.

Багато країн та їх економіка напряму залежать від доступу до складних міжнародних маршрутів, адже використовують морські та повітряні шляхи, залізничні та автомобільні мережі. Блокування цих шляхів через геополітичні конфлікти ускладнює або унеможлиблює постачання. Прикладом цього може стати ситуація з блокування Суецького каналу в 2021 році, що призвело до значних затримок та ризиків для бізнесу у всьому світі. Також для прикладу можна згадати, як у 2017 році Польща блокувала логістику зерна з України. У 2023 та 2024 роках ситуація на українсько-польському кордоні повторилася, але проявилася з більшою силою.

Зазвичай, щоб уникнути бойових дій і забезпечити цілісність та збереження вантажу, необхідно змінювати маршрут транспортування. Це часто передбачає використання довших і складніших маршрутів, в яких будуть з'являтися нові країни або точки перерозподілу товару. Це не тільки продовжує маршрут, але й збільшує витрати та створює нові проблеми на етапах митного оформлення. Порівняймо маршрути повітряного транспорту до та під час воєнного стану.

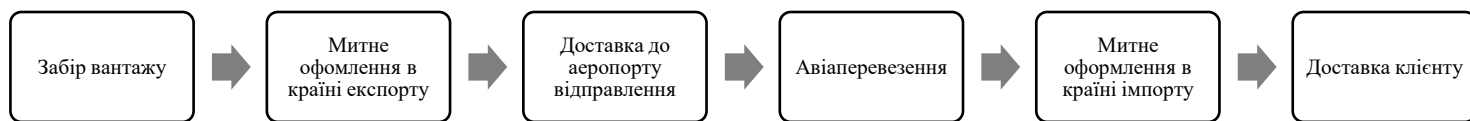

Рисунок 1 – Маршрут авіап перевезення до воєнного стану

Рисунок 2 – Маршрут авіап перевезення під час воєнного стану

Як бачимо, додається ще митне оформлення транзитної декларації на території транзитної країни, або її ще називають T1. Подібна проблема існує і для морських перевезень, і для залізничного транспорту.

Для кращого розуміння та конкретизації розглянемо вплив геополітичних конфліктів на глобальні логістичні ланцюги постачання на прикладі російськоукраїнської війни.

До початку війни Україна грала одну з ключових ролей постачальника зерна, металів, вугілля та інших товарів на світові ринки. Важливими експортними маршрутами були порти Одеси, Миколаєва та Херсона, які забезпечували величезні обсяги перевезень на Близький Схід, Північну Африку та Азію. За даними Світової організації торгівлі (WTO), до війни Україна була п'ятим найбільшим постачальником зерна на світовий ринок, забезпечуючи до 10% світового експорту пшениці.

Однак після блокади портів у Чорному морі з боку росії в перші місяці війни та пошкодження інфраструктури значні обсяги товарів залишилися в Україні. Це призвело до значного скорочення поставок зерна, металів і навіть енергоресурсів. За даними ООН, у 2022 році обсяги морських перевезень через українські порти знизилися на 60%, що стало важким ударом для глобальних постачальників

За останні 5 років відсоток імпорту українських товарів в різні країни світу почав зростати. Зокрема це були різні товари та послуги, сільськогосподарська продукція, кукурудза, ріпак, деревина та метал. Проте слід зазначити, що ціни на ці товари знизились, що вплинуло на загальну вартість імпорту. Незважаючи на позитивні показники, українська економіка все ще стикається з викликами через війну та її наслідками, які впливають на зовнішню торгівлю. Загалом, український експорт переживає коливання залежно від глобальних тенденцій і внутрішніх проблем.

Логістичні витрати також зазнали значних змін, зокрема внаслідок зростання цін на транспортування і нестачі ресурсів. Вартість міжнародних перевезень зросла на 6,5 % у 2024 р. порівняно з попередніми роками, що було спричинене підвищенням витрат на паливо. Війна в Україні викликала затримки в постачанні, що ускладнило ситуацію для логістичних компаній і призвело до збільшення цін на готову продукцію. Також спостерігається зростання залежності країн від альтернативних джерел енергії. Наприклад, імпорт скрапленого природного газу із США та Австралії зріс на 30 % у 2023 р., що свідчить про зменшення залежності від російського газу. Це є важливим фактором для забезпечення енергетичної безпеки ЄС, оскільки країни намагаються знизити ризики, пов'язані з нестабільністю постачань.

З урахуванням того, що традиційні транспортні маршрути стали ненадійними, світова логістика змушена була адаптуватися до нових реалій. Європейські країни та Туреччина, стали ключовими гравцями в новій глобальній схемі постачань. Більше того, Китай, який раніше вважався основним споживачем української продукції, змінив свої стратегії доставки. Замість морського транспорту все більше використовується залізничний та автомобільний транспорт через західні кордони України.

Для України в такій ситуації відкрилися нові можливості. Як зазначають українські чиновники, країна стала важливим постачальником сільськогосподарської продукції та стратегічним логістичним хабом для Європи. В Україні активно розвиваються нові митниці, створюються додаткові залізничні маршрути, а перевезення через Польщу, Румунію, Молдову та Угорщину значно прискорюються.

У найближчі роки Україна, ймовірно, збереже важливу роль у міжнародній логістиці, але вже через нові, більш складні і мультиформатні маршрути. Розвиток технологій та інфраструктури на заході країни, а також інтеграція з європейськими партнерами будуть визначальними факторами для її ролі в постачанні товарів на глобальний ринок. У свою чергу, Європа й надалі буде диверсифікувати свої джерела постачання і скорочувати залежність від росії, а також від інших небезпечних точок на мапі світу.

Україна вже почала активно співпрацювати з країнами Центральної Європи та Туреччиною, забезпечуючи швидке та безпечне транспортування. Втім, для повного відновлення потрібно ще багато інвестицій у модернізацію інфраструктури та посилення безпеки на кордонах.

Висновки

Геополітичні конфлікти, зокрема війна в Україні, суттєво трансформують глобальні логістичні ланцюги постачання, підкреслюючи їх вразливість до зовнішніх потрясінь. В умовах нестабільності компанії та держави змушені оперативно адаптувати маршрути транспортування, змінювати постачальників та інвестувати в нову інфраструктуру. Попри численні виклики, ці зміни також відкривають нові можливості, як у випадку з Україною, яка зміцнює свої позиції як логістичний центр регіону. У майбутньому гнучкість, технологічний розвиток та міжнародна співпраця стануть визначальними факторами стабільності глобальної логістики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Соловей Т. І. Вплив військових дій на глобальні ланцюги постачання та логістику / Соловей Т. І., Балушевський К. Р., Малюта Людмила Ярославівна // Матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. пам'яті проф. ТНТУ ім. І. Пулюя, акад. НАН М. Г. Чумаченка: „Управління бізнес-процесами підприємств у контексті індустрії 4.0“, 11 жовтня 2024 року. — Т. : ТНТУ, 2024. — С. 92–93.
2. Вплив війни на ринок страхування: ключові виклики та прогнози [Електронний ресурс] // *Insurance Business*. — 2024. — Режим доступу: <https://insurancebiz.org/discuss/comm/detail.php?ID=11074>
3. Кривещенко, В., Хмурковський, Г., & Ляденко, Т. (2024). ОПТИМІЗАЦІЯ ЛОГІСТИЧНИХ ЛАНЦЮГІВ ПОСТАЧАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ. *Економіка та суспільство*, (63). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-110>

4. Вошило, В. В. Вплив військових конфліктів на глобальні ланцюги постачань та логістику підприємств / Вошило В. В. // Розвиток підприємництва як фактор зростання національної економіки : матеріали XXII Міжнародної науково-практичної конференції, [Київ], 22 листопада 2023 року / КІП ім. Ігоря Сікорського. - Київ, 2023. - С. 24.
5. Холоденко, А., & Петрусик, Н. (2024). Вплив воєнного стану на якість логістичних послуг. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*, 4(89), 130-140. <https://doi.org/10.31375/2226-1915-2024-4-130-140>
6. Україна та глобальні ланцюги постачання: як війна змінила світову логістику [Електронний ресурс] // *FBC – Бізнес і фінанси*. – 2024. – Режим доступу: <https://fbc.biz.ua/news/statti/ukrayina-ta-globalni-lantsyugi-postachannya-yak-vijna-zminila-svitovu-logistiku/>
7. Воропаєва Н. С. Управління ланцюгами постачання в умовах глобальної кризи: виклики та стратегії // Політ. Сучасні проблеми науки: тези доповідей XXV Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. – Київ, ДУ КАІ, 2025. – С. 59-60.

Притуляк Вікторія Віталіївна – студентка групи 2Л-23б, факультету менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: prutyliakv@gmail.com

Давидюк Людмила Петрівна - канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри підприємництва, логістики та менеджменту, Вінницький національний технічний університет, e-mail: Keletckaya@gmail.com

Viktoriya V. Prutyliak – student of group 2L-23b, Vinnytsia National Technical University, Department of Management and Information Security, Vinnytsia, e-mail: prutyliakv@gmail.com

Liudmyla P. Davydiuk - PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship, Logistics and Management, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa, e-mail: Keletckaya@gmail.com